

BOOK SKIM

SIDE 1

Introduktion til bogen

SIDE 3

Om forfatteren

Vigtige læringspunkter

SIDE 4

Summary

SIDE 23

Anvendelse af bogens pointer

FACTFULNESS

10 grunde til, at vi misforstår verden – og hvorfor den er bedre, end vi tror

INTRODUKTION TIL BOGEN

"Denne bog er det sidste slag i min livslange kamp for at bekæmpe ødelæggende global uvidenhed (...) Det her er data, som du aldrig har oplevet dem: Det er data som terapi. Det er indsigt som en kilde til mental fred. For verden er ikke så dramatisk som den ser ud." (uddrag fra bogens omslag).

Derfor elsker jeg cirkus

På medicinstudiet så Hans Rosling en dag et billede af en sabelsluger, hvilket vakte en gammel barnedrøm til live. Den skæbnsvangre dag besluttede han sig for at gøre drøm til virkelighed og blive sabelsluger – og det blev han i sandhed.

Sabelslugere demonstrerer, at det tilsyneladende umulige er muligt, og dette har været en inspiration for mennesker gennem mange år. Men hvordan hænger en sabelsluger sammen med denne bogs tema; vores forståelse af verden?

Når du har læst resuméet af denne bog, vil du have en bedre forståelse af, hvordan verden hænger sammen. Hans Rosling har indsamlet viden gennem omfanstræede undersøgelser i adskillige lande. og han har fundet frem til en

Gennem sin forskning fandt han ud af, at hypotetisk set ville en chimpanse svare mere korrekt på en lang række multiple-choice spørgsmål om verdens tilstand, end selv den mest højtuddannede. Hypotetisk set ville chimpansen få 33% rigtige svar, hvis den blev præsenteret med tre valgmuligheder for alle spørgsmål. Men de mennesker, som tog Roslings test, fik i gennemsnit kun 16,6% rigtige svar. Forskellen på svarene ville dog være, at chimpansen ville svare tilfældigt, hvor i mod alle mennesker, der tog testen, havde samme tendens:

"Alle de mennesker, jeg har testet, mener, at verden er mere skræmmende, voldelig og håbløs – kort sagt mere dramatisk – end den i virkeligheden er." (side 19 i bogen)

Hans Roslings faktaspørgsmål vil blive præsenteret løbende i dette resumé af bogen.

Hvorfor kan vi ikke slå chimpanserne?

Tænk over det. Hvis vores verdensbillede er forskruet, hvordan kan førende politikere og beslutningstagere så tage de korrekte beslutninger? Hvis de fakta, vi har, er forkerte, hvordan kan vi som individer eller forretningsfolk så være sikre på, at ræsonnementet for vores valg er rigtigt?

Hans Rosling (Herfra Rosling) søgte længe efter årsagen til det forvrængede syn på verden. Måske var årsagen undervisningsmateriale, der var forældet – det der blev undervist, var simpelthen ikke fakta i dag. Men selv efter sine grafiske oplæg ved TED konferencer og for store organisationer rundt om i verden, oplevede han stadig, at folks syn på verden var fejltagtig. Medierne kunne heller ikke få skylden, om end de spillede en rolle.

Først i 2015 fik Rosling den endelige øjenåbner. Ved en World Economic Forum-konference opdagede han, at selv chefer for FNs organisationer, journalister og ledere fra nogle af verdens største virksomheder ikke kunne klare sig bedre end en chimpanse ved en test om verdensbilledet. Efter den oplevelse faldt alle brikkerne på plads.

Vores dramatiske instinkter og det overdramatiske verdensbillede

Årsagen kommer fra det Rosling kalder *det overdramatiserede verdensbillede*. Tænk f.eks. på krig, naturkatastrofer og korrupsion. Føler du dig ikke, at verden lige blev lidt værre? Vi snakker om, at ressourcerne snart løber op, og at de fattige kun bliver fattigere. Det er det billede, som vi i Vesten har om verden. Men alle de tanker, som er koblet til dette verdensbillede, er både stressende og vildledende. I virkeligheden bliver verden som hovedregel bedre år for år, små skridt for skridt – det er fakta.

Problemet med vores syn på verden er dog større, end man måske tror:

"(...) det overdramatiserede verdensbillede er så vanskeligt at ændre, fordi det bunder i den måde, vores hjerne fungerer på." (side 24 af bogen)

Engang var overdramatisering en kilde til overlevelse. Det bundede i instinkter, der gjorde, at vi kunne klare os som jægere og samlere. Vi interesserer os for sladder og dramatik, fordi det engang var vores eneste måde at få ny information på. Ja, det var nyttige instinkter – *dengang*. I dag lever vi i en helt anden verden, og de overdramatiske instinkter fører desværre til misforståelser og et forvrænget verdensbillede.

Dette resume af Roslings bog Factfulness vil give dig værktøjerne til at genkende overdramatiserede fortællinger og til at kontrollere de dramatiske instinkter. På den måde kan du udvikle et faktabaseret verdensbillede, som vil gøre dig i stand til at slå chimpansen, hver gang.

"Det her er en bog om verden, som den i virkeligheden er. Men det er også en bog om dig og om, hvorfor du (og næsten alle, jeg nogen sinde har mødt) ikke ser verden, som den i virkeligheden er." (side 28 af bogen)

Om forfatteren: Hans Rosling Den svenske forfatter og professor i folkesundhed Hans Rosling døde sidste år, 7. februar 2017. Hans arv er en kæmpe indsigt i den globale udvikling af sundhed, økonomi og miljø samt hans kreative metoder til at gøre statistikker levende og visuelle. Det var specielt efter et foredrag under en TED-konference i 2006, at verden blev optaget af hans tilgang, og videoen fra foredraget er i dag

Vigtige læringspunkter

Målet med denne bog er at opnå 'Factfulness'. I denne tilstand er dit verdenssyn baseret på korrekte fakta, der ser forbi det mere gængse forvrængede verdenssyn.

"Factfulness er ... at erkende, hvornår en fortælling handler om et gap (...)" (side 57 i bogen)

I virkeligheden er verden sjældent lige så opdelt, som vi alle går og tror. Drop derfor opdelinger som 'rig' og 'fattig' eller 'os' og 'dem', når du snakker om verdens lande. Oftest befinder de fleste folk sig i midten af de to modsætninger, som du fremstiller.

"Factfulness er ... at indse, hvornår vi hører negative nyheder (...)" (side 87 i bogen)

Fremgang er sjældent en nyhedsskaber, mens katastrofer og nedgang pryder et utal af forsider. Derfor har vi et meget negativt syn på omverdenen, som i realiteten slet ikke er så slem og negativ, som vi går og tænker. Hav derfor i baghovedet, at mennesker er tilbøjelige til at fortælle det dårlige, ikke det gode.

"Factfulness er ... at genkende formodningen om, at en linje bare fortsætter med at være lige (...)" (side 115 i bogen)

Instinktivt tænker vi, at en lige linje fortsætter. I virkeligheden kan fortid og fremtid bringe både fald og forhøjning, når vi taler om fakta. Lige linjer er i virkeligheden sjældne. Prøv derfor at få mere viden om et emne, inden du konstaterer, at en linje fortsætter i samme retning.

"Factfulness er ... at indse, hvornår vi retter opmærksomheden mod skræmmende ting (...)" (side 141 i bogen)

Skræmmende ting er noget vi opfatter som en risiko, ikke en reel fare. Derfor bør vi rette vores opmærksomhed mod realiteten i stedet for det skræmmende, således kan vi gøre den største forskel for verden og lader ikke vores fakta bliver overskygget af angst.

"Factfulness er ... at indse, hvornår et isoleret tal virker imponerende (...)" (side 162 i bogen)

Uden at have et størrelsesforhold at sammenligne med, eller et forhold at dividere med, kan vi ikke stoppe vores størrelses-instinkt, der får os til at føle, at et enkeltstående højt tal er mægtig stort. Men ved at sammenligne det med andre relevante tal og dividere det med andre procentsatser, kan vi pludselig få et helt andet indtryk af en journalists snak om verdens forringelse.

"Factfulness er ... at erkende, at der bliver brugt en kategori i en forklaring (...)" (side 185 i bogen)

Vi skal altid være opmærksomme på, at kategorier nemt kan være vildledende. Generaliseringer er vigtige for os, men vi skal anerkende, at de kan være fejlagtige. Derfor bør man altid sætte spørgsmålstejn ved sine egne kategoriseringer for at kunne finde frem til sandheden.

"Factfulness er ... at erkende, at mange ting (...) ser ud til at være statiske, fordi forandringerne sker langsomt (...)" (side 206 i bogen)

Nogle gange glemmer vi, at livet for bare 30 år siden var radikalt anderledes, og vi glemmer, at vores verden er i konstant acceleration. Der bliver bare ikke altid trådt fuldt ned på speederen, og derfor kan det ligne, at verden er statisk.

"Factfulness er ... at erkende, at et enkelt-perspektiv kan begrænse din forestillingskraft (...)"
(side 225 i bogen)

F.eks. er eksperter kun eksperter indenfor deres eget felt og nogle eksperter selvudnævnte. Vær derfor kritisk, test idéer og vær ydmyg overfor ny viden. Det er specielt de enkelte idéer og enkelte løsninger, der er i fare for kun at betragte ét perspektiv, mens der i virkeligheden er mange.

"Factfulness er ... at indse, hvornår vi jagter en syndebuk (...)" (side 246 i bogen)

En beskyldning mod et enkelt individ kan sløre vores dømmekraft og muligheden for at se andre grunde til et problem; samt muligheden for at være præventiv mod fremtidige problemer. Led derfor efter årsagen i stedet for at pege fingre ad en skurk og find systemer i stedet for helte.

"Factfulness er ... at erkende, hvornår en beslutning føles bydende nødvendig (...)" (side 268 i bogen)

Det er sjældent, at beslutningen rent faktisk er både nødvendig og bydende. Prøv at tøve, når folk siger, at tingene skal ske nu og her, ellers går du glip af den eneste chance. Hvis du handler baseret på stress og frygt, som bydende nødvendigheder skaber, kommer der sjældent det optimale ud af det.

Summary

KAPITEL 1 – GAP-INSTINKTET

Megamisforståelsen om, at »verden er delt i to«

Dette kapitel handler om gap-instinktet – det første af vores ti dramatiske instinkter. Gap-instinktet er den trang vi har til at splitte alt op i to modstridende eller adskilte dele, f.eks. de rige vs. de fattige.

Sådan en slags misforståelse - at dele verden op i to vildledende kasser - kaldes en *megamisforståelse*. Mega fordi den forvrænger alle globale målestoksforhold i folks hoveder. Mega fordi det er en vanvittig tanke, at verden er delt i to.

Hvad er der i vejen med det her billede?

Hvad definerer du som udviklingslande og udviklede lande? Højest sandsynligvis på samme måde som du definerer fattige og rige lande. Uanset hvordan du definerer førstnævnte, er denne opdeling forskruet.

En studerende nævnte under en af Rosling forelæsninger skellet mellem 'os' og 'dem'. Dette endte ud i en diskussion om, hvem os og dem egentlig er, med svaret: 'vi i Vesten' og 'dem fra resten af verden'. Konkluderende sagde den studerende, at vi i Vesten får få børn og har lav børnedødelighed, mens dem fra resten af verden får mange børn og har højere børnedødelighed.

Går vi tilbage til 1965, er denne opdeling ganske korrekt. 125 lande havde store familier med høj børnedødelighed, mens 44 lande havde små familier med lav dødelighed. Men sammenlignet med 2017, 52 år senere, kan man slet ikke tale om samme opdeling. Kun 13 lande, hvilket repræsenterer 6% af verdens samlede befolkning, er stadig i kassen 'udviklingslande', hvor familierne er store og børnedødeligheden høj. Kun 9% af verdens befolkning ville i den studerendes klassifikation være 'dem', og resten, hele 85% af verdensbefolkningen, kan klassificeres som 'os'.

Denne sammensmeltning af 'os' og 'dem' tegner ikke blot verdensbilledet, når det gælder børnedødelighed, men gælder næsten alle aspekter af menneskelivet. Der er ikke noget skel mellem udviklingslande og udviklede lande, rig og fattig eller Vesten og resten:

"De fleste mennesker i dag, omkring 75 procent, lever i mellemindkomstlande. De er ikke fattige. De er ikke rige. De befinder sig et sted i midten (...)" (side 38 af bogen)

Afsløring af synderne

Hvis du stadig er skeptisk overfor påstanden ovenfor, kommer her en todelt misforståelsesfælde. I første omgang kan du svare på dette faktaspørgsmål:

"Hvor mange piger afslutter underskolen i verdens lavindkomstlande?" (side 39 i bogen)

- A) 20 %
- B) 40 %
- C) 60 %

I gennemsnit er det kun 7 %, der svarer rigtigt på dette spørgsmål. Størstedelen svarer A) 20%. Virkeligheden er heldigvis mere positiv end det, og hele 60% af piger afslutter underskolen. Samme fejlfortolkning optræder, når spørgsmål stilles om forventet levetid, underernæring eller vaccination.

Det er her fælden klapper i. Det understreger, at folk tror, at livet er langt værre, end det egentligt er. Fakta viser også, at livet i lavindkomstlandene, som reelt set kun er 9% af verdens

befolkning, er langt bedre end vi alle går og tror. Fejlfortolkningen er ren illusion, en kæmpe misforståelse og simpelthen forkert.

Hjælp! Flertallet er væk

Som der allerede er blevet nævnt, lever størstedelen af verdensbefolkningen i mellemindkomstlande, hvilket besvarer andet faktaspørgsmål i Roslings bog:

"Hvor bor størstedelen af verdens befolkning?" (side 41 i bogen)

- A) I lavindkomstlande
- B) I mellemindkomstlande
- C) I højindkomstlande

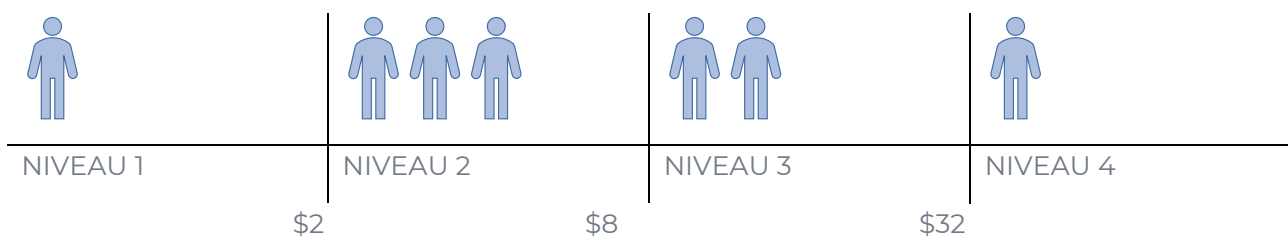
Hvis vi snakker om 'dem' og 'os', lever 75% af verdens befolkning imellem de skel, som vi så ofte forestiller os; i mellemindkomstlande. Derved findes det såkaldte 'gap' slet ikke.

Så hvis vi fejlfortolker folks indkomstniveau, overser vi en kæmpe potentiel kundegruppe i form af hele fem milliarder mennesker. Hvis vi ser på dem som fattige, er de nemme at overse.

Hvad skal vi så kalde dem? De Fire Niveauer

Under Roslings foredrag er betegnelsen 'udviklingslande' derfor ringe set. Men folk stiller derfor ofte spørgsmålet: "Hvad skal vi så kalde dem?". Her eksisterer samme misforståelse af verdensbilledet, for igen optræder betegnelserne 'os' og 'dem', og vi kan kun have et korrekt syn på verden, hvis vi stopper med at lave disse former for opdelinger.

Opdelinger er selvfølgelig nødvendige, for at verden kan give mening. Her foreslår Rosling en lige så enkel, men langt mere relevant og nyttig opdeling til verdensbilledet, der inkluderer fire indkomstniveauer (findes side 43 i bogen):

Verdens befolkning i 2017. Milliarder mennesker fordelt efter indkomst i dollars pr. dag

Gør modellen dig en smule spændt? Det bør du være, for de fire indkomstniveauer er det første og vigtigste faktabaserede værktøj, som du vil støde på i bogen. Det vil hjælpe dig til at slå chimpansen og få et bedre verdenssyn. Du kan betragte niveauerne, som du ville se på et spil. Man vil altid gerne bevæge sig fra Niveau 1 og op til endemålet som er Niveau 4. Det er dog et lidt anderledes spil, for i dette spil er Niveau 1 det sværeste at komme videre fra. Heldigvis er det kun 1/6, der skal leve under disse vilkår.

Sådan kontrollerer du gap-instinkt

Nu hvor du forhåbentligt har anerkendt, at også du er blandt de mennesker, som har et gap-instinkt, kan vi bevæge os ind på en løsning på problemet. Derfor får du her tre almindelige advarselssignaler, som kan indikere, at du taler med nogen, eller måske selv er ved at fortælle noget, som er en overdramatiseret gap-historie:

- Sammenligninger af gennemsnit: "Gennemsnit vildleder, fordi de skjuler en fordeling (en række tal) i et enkelt tal." (side 50 i bogen) Denne bog indeholder ganske vist også gennemsnit, men denne hurtige genvej til at formidle information på kan også risikere at vildlede os, fordi vi fokuserer på skellet mellem to tal og overser tallene imellem.
- Sammenligninger af ekstremer: Ekstremer er gode, fordi de fremmer hukommelsen, provokerer og er tillokkende. Men ekstremer fortæller os sjældent ret meget, for: "Flertallet findes som regel i midten, og det fortæller en helt anden historie." (side 53 i bogen) Statistikker og ekstremer kan nemlig udnyttes til f.eks. at fremme politiske mål, men overser ofte de tal, som ligger imellem.
- Den ophøjede synsvinkel: Hvis du læser dette resume, er du højst sandsynligvis på Niveau 4. Dette betyder, at fra dit perspektiv ser alle på Niveau 3, 2 og 1 sikkert fattige ud – i hvert fald sammenlignet med dig. Derfor er du nødt til at indse, at de fleste af dine førstehåndsindtryk er bygget på Niveau 4 oplevelser, og at dine andenhånds indtryk filtreres via massemedier. Udtrykt anderledes: "Alle, der har kigget ned fra toppen af en høj bygning, ved, at det er vanskeligt at bedømme de forskellige højder på

omkringliggende bygninger, som er meget lavere. De ser alle sammen temmelig små ud.” (side 56 i bogen)

I resten af bogen benytter Rosling de fire niveauer som basis for sine fortællinger. De bruges, fordi misforståelser (og fejlagtige verdenssyn) kun kan forsvinde, hvis de bliver erstattet af et mere relevant, men lige så enkelt, mindset. Det er hvad de fire niveauer udretter.

KAPITEL 2 - NEGATIVITETS-INSTINKTET

”Hvilket udsagn er du mest enig i?” (side 59 i bogen)

- A) Verden bliver bedre.
- B) Verden bliver værre.
- C) Verden bliver hverken bedre eller værre.

I dette kapitel vil der være fokus på den anden megamisforståelse, det såkaldte negativitetsinstinkt, som er tilbøjeligheden til at fokusere på det onde frem for det gode.

For at fremhæve denne tilbøjelighed kan man kigge på resultatet, som Rosling fik, da ovenstående spørgsmål blev stillet til folk i 30 lande. Mere end 50 % i alle lande svarede B) 'verden bliver værre'. Svaret er selvfølgelig mere kompliceret end dette, men Roslings bog er et eksempel på, at verden på et utal af måder bliver bedre.

Statistikker som terapi

Lige så nemt som det er at lægge mærke til verdens dårlighed, lige så svært er det at se det gode. Dette gælder selvfølgelig ikke de små gode ting, som f.eks. positive nyheder - her tales om mirakuløse fremskridt, som i sandhed gør en forskel for menneskeheden.

Rosling har gennem sine foredrag opdaget, at når han fremlægger sine tal og viser verdens fremskridt, får han meget positive reaktioner:

”Det er opmuntrende, så vel som inspirerende, at få at vide, at verden er meget bedre, end man tror. En ny lykkepille, som fås ganske gratis online!” (side 63 i bogen)

Så lad os komme med nogle lykkepiller.

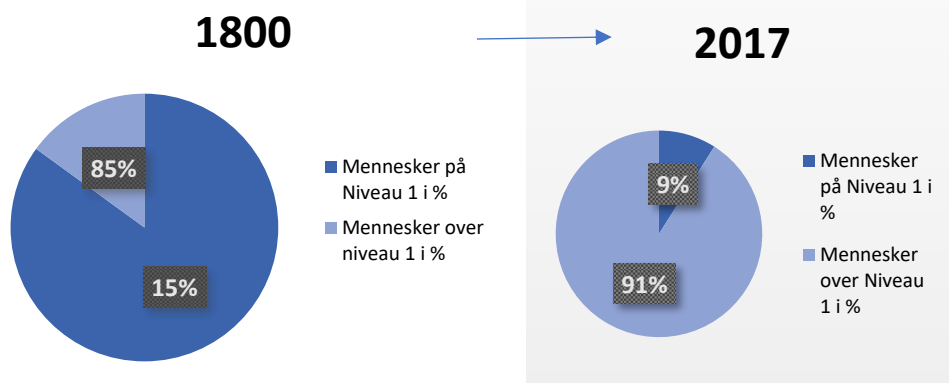
Ekstrem fattigdom

”I løbet af de seneste 20 år er andelen af verdens befolkning, som lever i ekstrem fattigdom ...” (side 64 i bogen)

- A) næsten fordoblet.
- B) forblevet mere eller mindre den samme.
- C) næsten halveret.

Mindre end 10% formåede at komme med det rigtige svar. Men til alles glæde er C) det rigtige af dem, ekstrem fattigdom er næsten halveret.

Udviklingen siden 1800 er ekstremt imponerende, hvis man kigger på, hvor mange procent af verdensbefolkningen, der stadig lever i fattigdom:

Roslings model kan findes på side 65 i bogen

Udviklingen er fænomenal. Men det kan selvfølgelig være svært at forholde sig til et simpelt diagram. Så prøv i stedet dette: forestil dig den verden, du levede i, for 20 år siden. Luk øjnene et øjeblik og overvej, hvor meget verden har ændret sig. Kan du se det? Ellers er her et tal, der kan hjælpe dig. For bare 20 år siden levede 29% af verdens befolkning i ekstrem fattigdom, og som du nok kan se på diagrammet ovenfor, er det i dag kun 9%. Om det siger Rosling:

"Vi burde fejre det! Holde en kæmpe fest! Og når jeg siger »vi«, mener jeg menneskeheden!

Men vores verdensbillede er stadig dystert." (side 66 i bogen)

Sandheden er den, at alle os mennesker på Niveau 4 ikke føler, at noget har ændret sig, selv om milliarder af mennesker er gået fra ekstrem fattigdom på Niveau 1 til langt bedre forhold på Niveau 2 og 3.

Forventet levealder

"Hvor høj er den forventede levealder i verden i dag?" (side 66 i bogen)

- A) 50 år
- B) 60 år
- C) 70 år

Kunne du svare rigtigt på dette spørgsmål? Svaret er C) 70 år, og ganske slående er det de højtuddannede, som har en større tendens til at svare forkert på dette spørgsmål, og langt størstedelen svarer B) 60 år.

Vi skal dog tilbage til 1973, for at B) er det rigtige svar, for siden da, er det omsider lykkedes os at hæve levealderen for verdens befolkning.

Ønsker du at se flere forbedringer, kan du udforske side 72 – 76 i bogen. Her præsenterer Rosling 32 forbedringer for verden, som kan inspirere og opmuntre.

Negativitets-instinktet

Grunden til, at vi så ofte ser det dårlige frem for det gode, er vores negativitets-instinkt, som involverer tre faktorer:

- o Falske erindringer fra fortiden: 'Det er ikke, som det engang var', siger en forælder eller bedsteforælder måske af og til. De mindes de gode dage. Realiteten er dog en anden, end hvad de tror. Vi har nemlig en tendens til at glemme fortidens brutalitet og elendighed og i stedet fokusere på nutidens trælse, besværlige tendenser. Bare tænk på

folk, der klager over uforståelighed ved mobilen og glædeligt mindes tiden, hvor vi ikke havde en informationskilde lige i lommen.

- o Selektive nyheder: Pga. øget pressefrihed og bedre teknologi, hører vi mere om katastrofer end nogensinde før, for hvem har nogensinde set en god nyhed på forsiden af en avis? Den nemme adgang til nyheder og udbredelsen heraf er et tegn på verdens fremgang, men i stedet giver den indtrykket af det stik modsatte. *"Illusionen om forfald gør nogle mennesker stressede og får andre til at miste håbet. Uden god grund."* (side 80 i bogen)
- o Føle i stedet for at tænke: *"Hvad tænker folk egentlig på, når de siger, at verden bliver værre? Jeg gætter på at de ikke tænker. De føler."* (side 81 i bogen) Hvis du endnu ikke tror på Roslings ord om en bedre verden, *føler* du måske modvilje. Når han siger, at alt bliver bedre, *føler* du nok optimisme. Løsningen er dog ikke at føle, men blot at tænke. Hvis vi tænker, kan vi være rationelle om dataene. Så er vi ikke optimister, men det Rosling kalder 'possibilister'. Som possibilist håber eller frygter vi ikke uden grund, og vi kan se de fremskridt, der er i verden og have begrundet håb om yderligere fremskridt.

Sådan kontrollerer vi negativitets-instinkt

"Hvordan kan vi hjælpe vores hjerne til at forstå, at tingene bliver bedre, når alting skriger til os, at det hele bliver værre?" (side 83 i bogen)

Dårligt og bedre: I vores hverdag, kan vi af og til høre ordene 'det bliver bedre', og ofte får disse ord os til at tænke, at vi kan tage det roligt. Men for at afhjælpe vores negativitets-instinkt er det vigtigt at huske på, at ordene ikke er synonym med følelsen, for bare fordi noget bliver bedre eller dårligere, betyder det ikke, at kontrasten ikke stadig er til stede. Så prøv at tænke i både-og scenarier. Bedre og dårligt på samme tid.

Forvent dårligt nyt: Hvis du altid husker på, at medier er dramatiske, og at mennesker har en tendens til at fokusere på det dårlige, så er det nemmere at tænke på, hvorvidt det egentlig er så slemt, som det bliver fremstillet. Tænk altid på om du ville have hørt nyheden, hvis den havde omhandlet en lige så stor forbedring, som der er beskrevet forringelse i den.

KAPITEL 3 - LIGE LINJE-INSTINKTET

"Der er 2 milliarder børn i verden i dag i en alder fra 0 til 15 år. Hvor mange børn vil der ifølge FN være i år 2100? (side 92 i bogen)

- A) 4 milliarder
- B) 3 milliarder
- C) 2 milliarder

En chokerende oplevelse for Rosling opstod, første gang han stillede dette spørgsmål. En forsamling af norske lærere, som blandt andet underviser i globale befolkningstendenser, skulle svare på spørgsmålet – og resultatet gjorde Rosling stum. Kun 9% svarede rigtigt, og i størstedelen af de lande, som Rosling senere brugte spørgeskemaet i, var det kun 15%, der svarede rigtigt. Svaret er dog C) 2 milliarder, FN forventer nemlig, at væksten af antal børn i denne alder vil falde, og i stedet udvikle sig til en flad linje.

Megamisforståelsen om, at »verdens befolkning *bare* vokser og vokser«

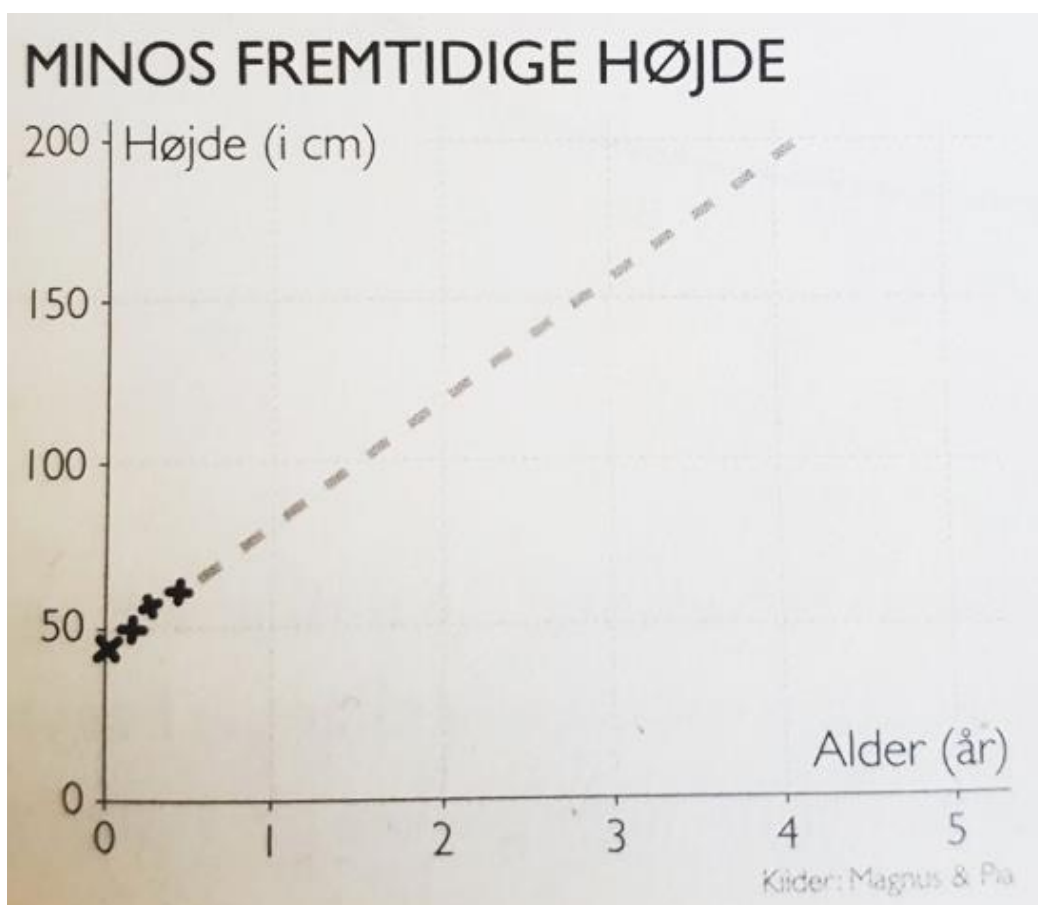
Dette kapitel omhandler lige linje-instinkt, der indeholder den tredje megamisforståelse i bogen: forestillingen om, at verdensbefolkningen *bare* bliver større. Her er ordet 'bare' ganske vigtigt, da det hentyder, at befolkningstallet vil blive ved med at vokse, hvis der ikke gribes ind. Og denne falske idé stammer fra vores antagelse om, at ting udvikler sig i en lige linje.

Lige linje-instinkt

"Hvis du ser en sten komme flyvende hen imod dig, kan du ofte forudsige, om den vil ramme dig (...) Dine øjne og din hjerne forlænger stenens bane, og du springer til side." (side 94 i bogen)

Lige linje-instinkt kan være brugbart, som Rosling selv beskriver det i sin bog, men samtidigt kan den automatiske visualisering blive skadende. Vores instinkt kan nemlig ikke ses som en pålidelig rettesnor i dagens moderne tilværelse.

Lad os illustrere det via et eksempel. Dette er et diagram over Roslings ene barnebarn, Mino. Ved fødslen var Mino 50 cm høj og efter et halvt år 67 cm. Han voksede altså 17 cm på denne korte periode. Hvis vi betragter vækstskemaet herunder, kan man nemt forestille sig en intuitivt voksende linje for Minos højde, som er tilføjet som en stiplede linje. Foruroligende ikke? For hvis Mino bare bliver ved med at vokse, vil han som treårig være 150 cm høj, og når han fylder ti år være fire meter høj.

(Diagrammet kan findes på side 94 i bogen). Som du allerede er kommet frem til selv, tager lige linje-instinkt fejl i dette tilfælde. Det er tydeligt, fordi vi alle har viden om menneskekroppens vækst. Vi ved, at et menneske ikke bliver fire meter højt. Sådan er tilfældet dog ikke, når vi har

mere begrænset viden om et emne, for så er det langt sværere at forestille sig, om en antagelse er tåbelig eller ej.

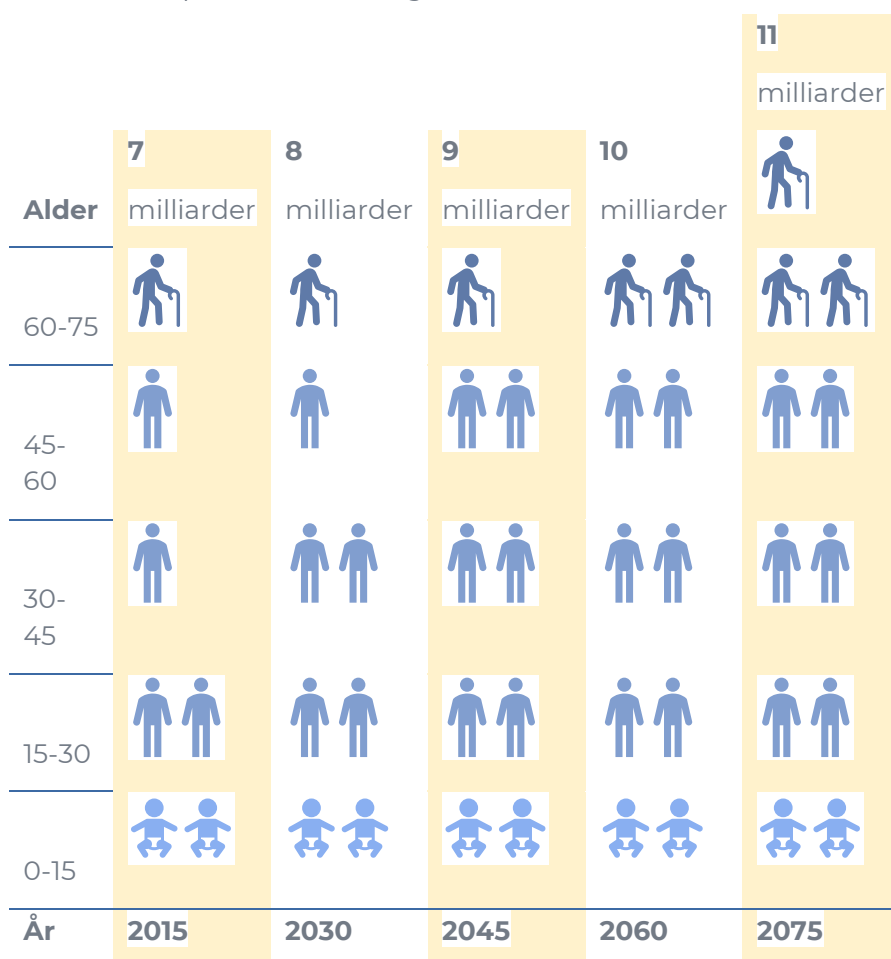
Formen på befolkningskurven

"FN forudsiger, at verdens befolkning i år 2100 vil være øget med 4 milliarder mennesker. Hvad er hovedårsagen?" (side 97 i bogen)

- A) Der er flere børn (under 15 år).
- B) Der er flere voksne (fra 15 år til 74 år).
- C) Der er flere meget gamle mennesker (over 75 år).

Sidste faktaspørgsmål viste, at FN ikke forventer, at antallet af børn vil stige indtil 2100. Men hvad er så kilden til væksten? Svaret er B) flere voksne. Men hvis væksten for børn er fladet ud, hvordan kan der så stadig komme yderligere 4 milliarder mennesker til?

Svaret er simplet, end man lige tror; fra de allerede fødte børn.

Tabel lavet efter Roslings figur side 100 i bogen

Hvert ikon i ovenstående figur symboliserer en milliard mennesker. Som man kan se helt til venstre, vises antallet af mennesker i 2015, hvor der er to milliarder mennesker i alderen 0-15 og 15-30, og derefter en milliard mennesker i de følgende tre aldersgrupper: 30-45, 45-60 og 60-75. Kigger vi herefter på antallet af mennesker i de næste årstal, er det muligt at se, at antallet af mennesker ganske vist stiger en smule, men at dette forårsages af, at menneskerne bliver

ældre. Altså svarer det til at aldersgruppen på 0-15 år i 2015 er de samme mennesker, som vises i aldersgruppen 60-75 år i 2075. Herefter vil antallet af mennesker flade ud, da hver generation af to milliarder mennesker erstattes af en ny generation på to milliarder mennesker. Så derfor kan man ikke bare trække en lige linje ind i fremtiden. (Det skal selvfølgelig tages med i overvejelse, at tabellen er groft forsimplet, men at afvigende fakta ikke gør den store forskel)

Jamen »de« får stadig mange børn

På trods af den grafiske opstilling af befolkningsvæksten, kan folk stadig hævde: *"Folk i Afrika og Latinamerika får stadig mange børn. Og religiøse mennesker nægter at bruge prævention og har stadig kæmpestore familier."* (side 103 i bogen)

I massemedierne, dokumentarer og tv-shows får vi vist store familier, der har deres børn som bevis på deres stærke tro. Uanset religiøst tilhørsforhold skal vi dog huske på én meget vigtig ting: de er undtagelser! Et produkt af massemediernes jagt på de ekstreme tilfælde.

Den ene faktor, der dog har en stærk forbindelse med mange børn pr. familie, er ekstrem fattigdom.

Derfor fører flere overlevende til færre mennesker

Slås alle forældre fra Niveau 2, 3 og 4 sammen, får de i gennemsnit to børn. Skellet kommer, når man kigger på Niveau 1, for de fattigste 10% får i gennemsnit fem børn, og et af disse dør i gennemsnit inden det når femårs alderen. Det er en uhyggelig statistik, men heldigvis meget bedre end de tal som holdt befolkningsvæksten nede i gamle dage.

Årsagerne til, at Niveau 1 forældrene får flere børn, er simple: for at børnene kan arbejde, og for stadig at have børn i tilfælde af, at nogle dør. Derfor ændrer antallet af børn sig hurtigt, når forældrene ser, at børnedødeligheden er lav, når de ikke længere har brug for, at børnene arbejder, og når kvinderne uddannes og får bedre adgang til prævention.

Derfor bør alt sættes ind på at mindske børnedødelighed, så befolkningsvæksten stopper, og så vi ikke overser vores etiske pligter:

"Vi bør gøre alt, hvad vi kan, for at mindske børnedødeligheden, ikke bare som en human indsats over for nutidens lidende børn, men også for at gavne hele verden både nu og i fremtiden." (side 106 i bogen)

Sådan kontrollerer du lige linje-instinktet

Løsningen på lige linje-instinktet er altid at huske på, at en kurve ikke altid er en lige linje. Brug din logiske sans og få bedre viden om emnet. Således vil du kunne verificere, om en linje faktisk vil fortsætte i den retning, som den bevæger sig i nu.

KAPITEL 4 - FRYGT-INSTINKTET

Opmærksomhedsfilteret

Vi har ikke mental kapacitet til at opsuge al den information, som vi bliver præsenteret for hver dag. Derfor sker der naturligvis en udvælgelse og et fravalg. Hvad kommer igennem udvælgelsen? Højest sandsynligvis alt det dramatiske.

Prøv på at forestille dig, at du er omgivet af et opmærksomhedsfilter i form af et skjold. Dette skjold beskytter os, så vi ikke bliver overvældede og lammet. Men problemet med opmærksomhedsfilteret er, at hvis det kun lader dramatisk information slippe igennem, opdager vi ikke alt det fantastiske, som ikke når overskrifterne eller middagsamtalen i lige så høj grad.

Frygt-instinktet

"Der er ikke plads til fakta, når vores tanker er fulde af frygt." (side 119 i bogen)

Frygt var i gamle dage en egenskab, som redede menneskeheden fra forfærdelige katastrofer. I dag vækker tanker om disse katastrofer stadig vores frygt-instinkt til live; tænk f.eks. på vold, fangenskab, smitsomme sygdomme eller edderkopper.

For mennesker på Niveau 1 og 2, er frygt-instinktet stadig konstruktivt. F.eks. er det fornuftigt at være bange for slanger, som hvert år dræber 60.000 mennesker, da der ikke er noget hospital i nærheden til at redde dig, hvis du bliver bidt.

For mennesker på Niveau 3 og 4, er realiteten en anden. Vores liv er mindre fysisk krævende, vi kan beskytte os mod naturens onde, og derved er vores biologiske frygt ofte til mere skade end gavn. Frygt-instinktet er med til at forvrænge vores verdensbillede, og medierne udnytter selvfølgelig frygten til fulde for at få vores opmærksomhed. De største historier er dem, som

udløser mere end en form for frygt hos modtageren, følelsen bliver nemlig stærkere, når vi frygter mere end en ting på samme tid.

Rosling præsenterer et interessant paradoks til denne sammenhæng:

"Billeder af en farlig verden er aldrig blevet udbredt mere effektivt end i dag, men samtidig er verden mindre voldelig og mere tryk end nogen sinde." (side 123 i bogen)

Vi bør dog ikke skyde skylden på medierne for at udnytte vores frygt. De gør bare deres arbejde. I stedet bør vi alle kigge bag overskrifterne på de data, som kan vise os, at frygt-instinkt systematisk forvrænger det verdensbillede, vi alle har.

Naturkatastrofer: i disse usikre tider

"Hvordan har antallet af dødsfald pr. år som følge af naturkatastrofer ændret sig i løbet af de seneste 100 år?"

- A) Det er mere end fordoblet.
- B) Det er nogenlunde det samme.
- C) Det er mere end halveret.

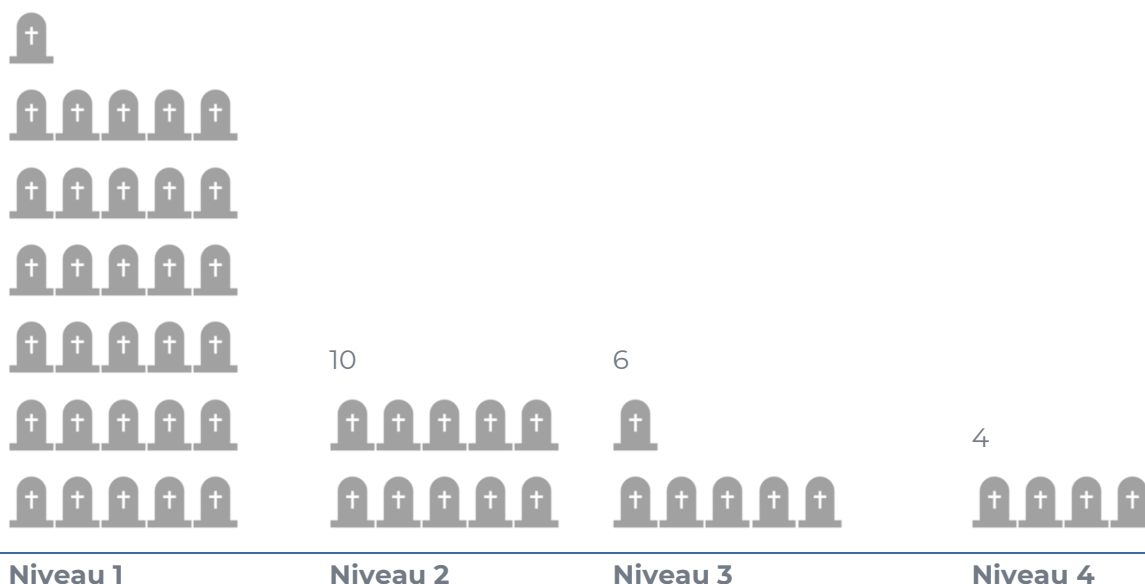
Tænk tilbage på chimpansen. Denne ville have 33% chance for at vælge det rigtige svar i ovenstående faktaspørgsmål. For menneskene var vi helt nede på 10% rigtige svar. Antallet af dødsfald ved naturkatastrofer er mere end halveret, hvilket gør C) til det rigtige svar. Antallet er faldet så meget, at det er nede på 6% af, hvad det var for 100 år siden.

Naturen har ikke forandret sig, så det er menneskelige fremskridt, der skyldes de færre dødsfald. I dag er verden nemlig bedre forberedt på disse katastrofer.

Kigger vi på tallene for dødsfald, kan vi dog stadig se en forskel i dødsfald på de forskellige niveauer:

Årlige dødsfald ved naturkatastrofe pr. 1 million mennesker, gennemsnit fra perioden 1991-2016.

31

Tabel lavet ud fra Roslings tabel, side 125 i bogen

Selv om dette ser en smule faretruende ud, er der sket en ufattelig masse de seneste år, for i perioden 1965-1990 var gennemsnittet hos Niveau 1 pr. år på 59. Ser vi i stedet på dødsfald årligt pr. en million mennesker efter naturkatastrofer på en anden måde, med et gennemsnit for en 10-årig periode, er tallet faldet fra 453 i 1930'erne og helt ned på 10 fra 2010-2016.

Næste gang du ser grufulde billeder fra en naturkatastrofe, kan du så huske den positive, langsigtede tendens? Når journalisten siger, at dette er "usikre tider", tænker du da på, hvor ufatteligt det er, at andre lande har sendt deres bedste helikoptere til undsætning, og at vi er langt bedre til at hjælpe hinanden.

"Føler du et faktabaseret håb om, at menneskeheden bliver i stand til at forhindre endnu mere grusomme dødsfald i fremtiden?"

Det tror jeg ikke, du gør. Ikke, hvis du fungerer som mig." (side 127 i bogen)

Angst og sorg blokerer hver en positiv tanke, når man ser billeder af børnelig. Ingen fakta kan trøste de følelser. I situationer som dem, må vi smide fakta til side, og gøre alt hvad vi kan, for at hjælpe de mennesker, som er i nød.

Efter krisen skal vi driste os til at finde det faktabaserede verdensbillede frem igen. For frygten skal ikke styre vores prioriteringer, og realiteten er den, at de ting vi frygter mest i dag, ofte er de farer, som skader os mindst.

Frygt vs. fare: om at frygte det rigtige

Frygt-instinktet har sin nytte, hvis det bliver rettet mod de rigtige ting. At forsøge at forstå verden er ikke en af disse ting. Når vi ser verden gennem en linse af frygt, bliver vi opmærksomme på usandsynlige farer, der pludselig virker til at være meget tæt på. Et eksempel er naturkatastrofer (0,1% af alle dødsfald), terrorisme (0,05%) eller flystyrt (0,001%). På trods af, at disse farer er noget af det vi frygter mest, er de alle skyld i mindre end 1% af alle dødsfald hvert år. Vi bør selvfølgelig stadig kæmpe for at få tallet ned, men vi bør også tænke på, at 'skræmmende' og 'farlig' er to forskellige ting.

Når vi opfatter noget som en risiko, virker det skræmmende, og først når det bliver til en reel risiko, er det farligt. Prøv derfor at projektere din energi mod den reelle fare, så du virkelig kan gøre noget, for at gøre verden til et bedre sted, i stedet for at fokusere på skræmmende ting, som hører en evolutionær fortid til.

KAPITEL 5 - STØRRELSSES-INSTINKTET

Dette kapitel omhandler størrelses-instinktet; det instinkt, der gør dig tilbøjelig til at fordreje proportioner samt fejlbedømme størrelsen på ting, og det der får dig til at se på et isoleret tal og fejlvurdere dets betydning.

Når man lægger negativitets-instinktet sammen med størrelses-instinktet, har du en farlig cocktail, der blandt andet får dig til at undervurdere fremskridt. Det får blandt andet de fleste folk til at tro, at kun 20% af verdensbefolkningen får dækket grundlæggende behov (svaret er nærmere 80%).

Velgørenhedsorganisationer og massemedierne fortæller os ofte, gennem tal, om verdens lidelse. De forvrænger verdensbilledet og undervurderer eller direkte ignorerer verdens fremskridt og reelle fakta. Og lige så nemt som vi undervurderer tal, kan vi overvurdere dem.

Derved gør størrelses-instinkt, at vi overser, at de fleste mennesker i verden i dag lever i gode omgivelser, har adgang til mad og vand og kan holde varmen, når der er koldt.

Sådan kontrollerer du størrelses-instinkt

For at kunne kontrollere dit størrelses-instinkt, kan du bruge to redskaber: at sammenligne og at dividere.

Sammenlign tallene

Enkeltstående tal er fra nu af din fjende. Hvis nogen baserer deres udtalelse og fakta på et enkelt tal, bør du altid bede om flere, så du kan sammenligne. Det er specielt de store tal, som kan snyde. Hvis de står alene, kan de nemlig virke endnu mere omfangsrige. Her kommer et eksempel:

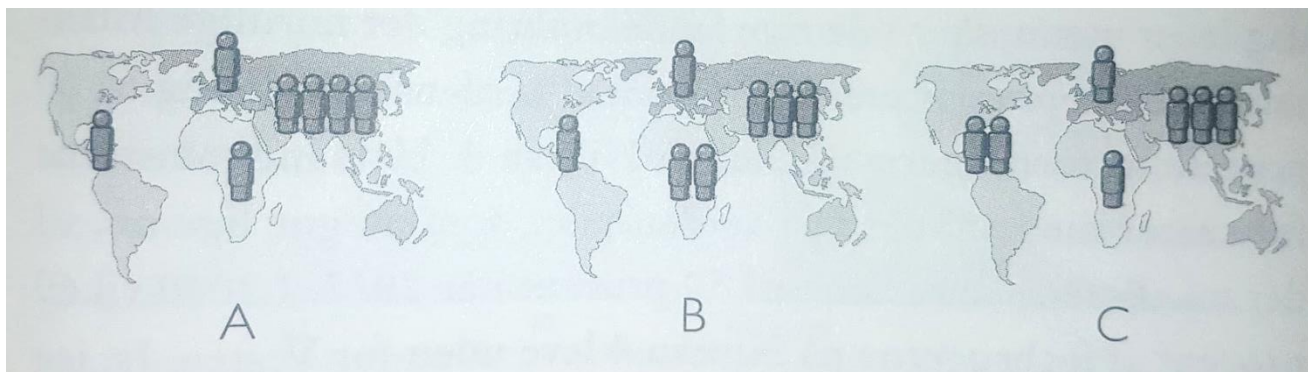
Sidste år døde 4,2 millioner spædbørn. Sådan skrev UNICEF om dødsfald før etårsalderen på verdensplan i deres materiale. Tal som disse får os til at reagere. Det virker vanvittigt, at så mange børn er døde på bare et år. Men, tallet er ikke kæmpestort, det er i virkeligheden usædvanligt lavt. Prøv at tænke videre end, hvor forfærdeligt det er for børnenes forældre - for det er så forfærdeligt, som noget kan være det – lad os i stedet overveje menneskers lidelser.

4,2 millioner var antal dødsfald i 2016. I 2015 lød det på 4,4 millioner. I 2014 4,5 millioner. I 1950 var antallet 14,4 millioner. Virker tallet stadig lige så stort?

"Flere og flere dødsfald bliver forebygget. Det ville vi aldrig opdage, hvis vi ikke sammenlignede tallene." (side 150 i bogen)

Verdens pinkode

"Der er omkring 7 milliarder mennesker i verden i dag. Hvilket kort viser, hvor de bor? (hver figur repræsenterer 1 milliard mennesker)." (side 155 i bogen)

Fra side 155 i bogen

Hvis du har tænkt over, hvilket faktaspørgsmål flest svarer rigtigt på, har du nu fundet det. Ca. 30% af deltagerne svarer rigtigt og peger på kort A, som det rigtige svar. Det repræsenterer verdens pinkode: 1-1-1-4.

Hvis vi tager FN eksperters forudsigelser i betragtning, vil pinkoden snart ændre sig til 1-1-5-4. Afrika og Asien vil vokse sig stærkere, og det vil sige, at sammenlignet med i dag, hvor 60% af verdens befolkning på Niveau 4 lever i Vesten og 40% i resten af verden, vil tallene i 2040 være vendt rundt, så 60% lever uden for Vesten og 40% i Vesten. Pga. vores meget nostalgiske tankegang, er det dog nemt at fejlvurdere vores egen betydning, når vi ser på disse tal. Men det

kan være meget vigtigt at overveje, at Vestens dominans af det globale verdensmarked måske snart er ovre.

Divider tallene

Nogle gange giver et tal bedre mening, når det er blevet divideret med et andet. For Rosling betyder det tit at dividere et tal med verdensbefolkningen. Her bliver tallenes betydning nemmere fundet, og det gør dem mere forståelige.

Tendensen under delestregen

"Et isoleret tal giver mig altid mistanke om, at jeg kan fejlfortolke det. Et tal, som jeg har sammenlignet og divideret med andre tal, giver mig håb." (side 159 i bogen)

Tænk tilbage på de 4,2 millioner børn, der døde inden etårsalderen på verdensplan sidste år. Dette tal blev sammenlignet med 14,4 millioner døde spædbørn i 1950. Her kan man stille spørgsmålet om, hvorvidt der ligger noget bagved, at tallet er faldet så drastisk. F.eks. kan man kigge på, hvor mange børn der blev født de pågældende år gennem disse regnestykker:

I 1950 blev 97 millioner børn født, hvoraf 14,4 millioner døde. $(14,4/97)*100 = 14\%$
Derved døde 15 spædbørn ud af 100, inden de blev 1 år.

I 2016 blev 141 millioner børn født, hvoraf 4,2 millioner døde. $(4,2/141)*100 = 3\%$

Derved døde 3 spædbørn ud af 100, inden de blev 1 år.

Så tallet er altså faldet fra 14% til 3%. Wow! (side 158 i bogen)

Sammenlign og divider

Når et enkeltstående tal vises i prangende farver på en tv-skærm, bør de altid udløse spørgsmålene: Hvad kan tallet sammenlignes med? Hvordan så tallet ud for sidste år? For ti år siden? Hvad kan det eller bør det divideres med? Osv.

Først når tallet er sammenlignet med procentsatser og divideret i rette aspekt, kan man i sandhed beslutte sig for, om tallet rent faktisk er vigtigt.

KAPITEL 6 - GENERALISERINGSINSTINKTET

I dette kapitel bliver der sat fokus på vores generaliseringsinstinkt; det instinkt, som får os til at kategorisere verden. Instinktet er selvfølgelig nødvendigt, for uden det ville vi ikke kunne skabe sprog eller have strukturerede tankegange. Men som de andre instinkter, kan generaliseringsinstinktet forvrænge vores verdenssyn. Det kan få os til at tro, at mennesker eller ting hører til i samme gruppe på trods af store forskelligheder. Det kan få os til at drage konklusioner om en hel kategori ud fra et enkelt eller få tilfælde. På den måde, kan generaliseringsinstinktet forhindre os i at få en bedre forståelse.

"Hvor mange af verdens etårige børn er vaccineret mod en eller flere sygdomme i dag?" (side 166 i bogen)

- A) 20%
- B) 50%
- C) 80%

Faktaspørgsmålet ovenfor er det af alle spørgsmålene, som oftest svares forkert. Svaret på spørgsmålet er 80%.

Alt for mange tror på, at det kun er en femtedel af verdens børn, der er vaccinerede som etårige. Denne forestilling kommer højst sandsynligvis fra gap-instinkt; fra vores kategorisering af et 'os' og 'dem', hvor man her tænker på 'dem'. Generaliseringsinstinkt gør herefter, at du tænker på de grumme billeder af fattige børn, som du har set i nyhederne, der gør, at du generaliserer, at 'de' alle må have det skidt:

"Den dybe elendighed, vi ser i nyhederne, ender med at blive et stereotyp billede på det meste af menneskeheden." (side 168 i bogen)

Vores fordrejede generalisering gør, at bankmanden kan komme til at lave de forkerte investeringer, eller at salgsmedarbejdere overser hele markeder med potentielle kunder. For hvis du ikke indser, at hele verdens befolkning snart er forbrugere og bliver stigende rigere, går du glip af den største økonomiske mulighed i verdenshistorien.

Sådan kontrollerer du generaliserings-instinkt

En af de bedste måder at give dig selv et mere korrekt syn på verden på er ved at rejse. Og med rejse menes der her til det lokale, ikke en hyggelig café i en surferby. Når vi rejser ud til de lokale i lande på Niveau 1, 2 eller 3, ser vi, hvordan livet i virkeligheden er for 'dem', og dette gør det nemmere for os at generalisere korrekt.

Selvfølgelig er rejser ikke altid løsningen, for det er ikke alle der vil opgive en charterferie, og det er ikke alle som prioriterer pengene på rejser. I disse tilfælde er der hjælp at hente ved følgende forslag:

- Find bedre kategorier. Det er muligt at gøre som Rosling, der som vist ændrede kategorierne fra udviklingslande og udviklede lande til de fire niveauer.
- Sæt spørgsmålstejn ved kategorier. Hvis du altid går ud fra, at dine kategorier er vildledende, kan du åbne dine øjne for ligheder og forskelle indenfor grupperne.
- Vær på vagt overfor 'størstedelen'. Den kan nemlig både betyde 51% og 99 %.
- Gå ud fra, at du ikke er normal. På den måde undgår du at antage, at andre er idioter, eller at hele verden er, som den ser ud gennem dine øjne eller stik modsat.

Pas på med at generalisere fra en gruppe til en anden

Generaliseringer kan have fatale følger, specielt når man overfører antagelser fra en gruppe til en anden. Her er et eksempel på det:

På slagmarken under Anden Verdenskrig opdagede mange læger, at hårdt kvæstede soldater blev kvalt i deres eget bræk, hvis de lå på ryggen, når de blev transporteret væk fra slagmarken. Derfor begyndte man at vende soldaterne i aflåst sideleje, som i dag er en global praksis. Denne opdagelse blev hurtigt overført til håndtering af spædbørn. I 1960'erne kom der derfor en anbefaling fra sundhedsmyndighederne om, at spædbørn skulle vendes om på maven, når de lå ned. På denne måde ville de ikke blive kvalt i deres eget gylp, når de lå ned.

Først i 1985 opdagede en gruppe læger, at denne praksis kunne have ført til over 60.000 tilfælde af vuggedød, og det tog hele 18 måneder før man anerkendte denne grusomme sandhed i Europa og USA. Generaliseringen fra voksne, sårede soldater til spædbørn var fatal, for en såret soldat kan ganske vist ikke bevæge sig meget, men et spædbarns reflekser vil altid få den til at vende hovedet, hvis den ligger ned og skal gylpe.

"(...) vi [må] altid være parat til at sætte spørgsmålstegn ved vores tidligere antagelser og reevaluere dem og indrømme det, hvis vi tager fejl." (side 184 i bogen)

KAPITEL 7 - SKÆBNE-INSTINKTET

Er du nogensinde gået ud fra, at menneskers skæbne bestemmes ud fra deres land, religion eller kultur? Så er det dit skæbne-instinkt, der har slået til. Det får os specielt til at tro, at tingene altid har været på en bestemt måde, og at de derfor altid vil være således. Men i den accelererende verden vi lever i i dag, kan instinktets blænde os for verdens revolutionære fremskridt, som sker kontant omkring os.

"På verdensplan har mænd på 30 år gået 10 år i skole i gennemsnit. Hvor mange år har kvinder på samme alder gået i skole?" (side 190 i bogen)

- A) 9 år
- B) 6 år
- C) 3 år

Skæbne-instinktets er ofte følelser forklædt som fakta. Tag f.eks. faktaspørgsmålet om forskellen på mænds og kvinders uddannelse. Følelsen af uret og ulighed, som stadig lyser på TV- eller computerskærmen, får os til at tro, at kvinder stadig er 'bagud' i forhold til mænd. Sandheden er dog, at kvinder på 30 år i gennemsnit kun har ét års mindre skolegang i bagagen end mænd.

Sådan bevæger klipperne sig

"Kulturer, religioner og mennesker er ikke klipper. De undergår en konstant forandring." (side 191 i bogen)

To eksempler på antagelser, som er kraftigt drevet af skæbne-instinktets, er:

Afrika kan aldrig indhente os. Selvfølgelig er det ikke svært at finde fattige mennesker på det store kontinent, men! Bare for at komme med et eksempel, er det afrikanske land Mozambique i dag der, hvor Indien var for 30 år siden. Og se Indien i dag; landet er en af de største handelspartnere for Vesten.

Religion hænger sammen med antal børn. Dette skæbne-instinkt kan smides lige ud af vinduet. Et land som Iran er et pragteksempel på dette, for i dag får en iraner i gennemsnit 1,6 børn, mens en amerikaner i gennemsnit får 1,9. I 1990'erne havde Iran endda verdens største kondomfabrik.

Sådan kontrollerer du skæbne-instinktets

Al fremgang er fremgang, og al forandring er forandring, selv når det går meget langsomt. I 1900 var det kun 0,03% af jordens landområder, der var beskyttede. Langsomt, næsten ubemærket, steg dette tal, og i 1930 var det blevet til 0,2%. I dag, i 2018, er hele 15% af verdens landjord beskyttet på en eller anden måde. Derfor kan du styre dit skæbne-instinkt ved blandt andet at minde dig selv om, at selv langsom forandring er forandring. Udviklingen viser også, at du altid skal være klar på at opdatere din viden – den bliver desværre forældet med tiden.

Hvis du føler, at det er svært at se den acceleration, som sker i verden, så tænk på dine forældres eller bedsteforældres liv, eller endnu bedre, spørg dem; så vil du se forskellen.

KAPITEL 8 - ENKELT PERSPEKTIV-INSTINKTET

“Hvis du danner dit verdensbillede på basis af medierne, ville det svare til, at du danner dig en forestilling om mig ved kun at betragte et billede af min fod.” (side 207 i bogen)

Simple idéer fanger hurtigt vores opmærksomhed. Det er en herlig følelse, når vi kan simplificere verden, sige at der er én grund til alle problemerne. Det er tidsbesparende, forståeligt. Dette kaldes vores enkelt perspektiv-instinkt. Men hvis vi tænker på denne måde, misforstår vi verden og dens kompleksitet.

For at undgå denne fejlfortolkning er det vigtigt at være nysgerrig og lede efter information, som ikke passer ind, eller information, som kommer fra andre fagområder.

Der er specielt to kilder, hvorfra vores enkelt perspektiv-instinkt oprinder:

De professionelle: eksperter og aktivister

“I 1995 var tigre, kæmpepandaer og sorte næsehorn truede arter. Hvor mange af disse tre arter er endnu mere truede i dag?” (side 211 i bogen)

- A) To af dem.
- B) En af dem.
- C) Ingen af dem.

Først og fremmest kan vi kigge på eksperter og professionelle. Vi er nødt til at ligge os op af eksperter, specielt når de alle peger på samme resultat. Men i nogle tilfælde peger de i forskellige retninger, og her bør vi konkludere, at der formentlig endnu ikke er nok ræsonnement bag holdningerne til, at de kan ses som sandheder. Derudover bør vi altid overveje, at eksperter er kun eksperter inden for deres eget felt.

Nogle eksperter er endda selvudnævnte. Her kan man f.eks. tænke på nogle aktivister. Ofte fremhæver de verden som betydeligt værre, end den egentligt er, og glemmer at fejre den fantastiske fremgang, vi har i verden. Her kan vi f.eks. pege på faktaspørgsmålet om truede dyrearter. Svaret er nemlig, at ingen af dyrearterne er mere truede end i 1995. Faktisk er bestanddelen af disse dyr vokset for alle arterne. Men for eksempel er det kun 6 % af svenske borgere som ved, at deres store støtte til NGO'er har givet pote.

Ideologier

Lige som eksperter kan blænde os med én ide, kan ideologierne gøre det samme. Her kan man f.eks. bruge levevilkårene i Cuba og USA som eksempel:

Rosling blev i 1994 inviteret til Cuba for at holde et foredrag om 'Cuba i et globalt perspektiv'. I sit foredrag viste han Cuba på sine boblediagrammer, så alle kunne se, at cubanernes levetid er lige så lang som amerikanernes på trods af, at Cuba kun havde en indkomst på en fjerdedel af USA. Cubas sundhedsminister opsummerede efter oplægget Roslings budskab ved at sige, at: 'vi cubanere er de sundeste af de fattige'.

En af tilskuerne havde lavet en anden slutning og sagde bagefter til Rosling, at ministeren havde taget fejl, for Cuba var 'de fattigste af de sunde'. I dette tilfælde kom begge mænd med et enkelt perspektiv.

Hvis vi overvejer udtalelsen om Cuba og sammenligner med USA, vil det sige, at USA er de sygeste af de rige. Dette betyder ikke, at man tager cubanernes side. I stedet udtrykker det en positivistisk indstilling, der ikke sammenligner USA med Cuba, men USA med andre Niveau 4 lande. For på trods af at USA bruger 9400\$ årligt pr. indbygger til sundhedsvæsenet, hvilket er

meget mere end andre lande på samme niveau, er deres levetid tre år kortere. Det betyder, at 39 lande har en højere levetid og bruger færre penge på sundhedsvæsenet. Grunden er enkelt: manglen på grundlæggende offentlig sundhedsforsikring. Det stammer fra en idé om, at indvending fra staten er skadelig.

Både USA og Cuba er eksempler på, at enkelt perspektiv-instinkt kan være skadende. Cuba med deres idé om, at centralstyre er løsningen på alt, og USA med deres idé om, at markedet kan løse alle problemer i et land, selv i sundhedssystemet.

"Ingen enkelt målestok for et godt samfund kan styre alle andre sider af dets udvikling. Det er ikke enten-eller. Det er både-og og sag for sag" (side 224 i bogen).

KAPITEL 9 - SKYLD-INSTINKTET

Vores trang til at finde simple og klare forklaringer på fænomener eller hændelser grundes skyld-instinkt. Det er nemt at pege fingre, fordi det gør det nemmere for os at håndtere dårlige oplevelser, ja selv de helt små; såsom mangel på varmt vand i bruseren på et hotel i et andet land. Uden at kunne skyde skylden på andre, kan verden virke skræmmende og uforudsigelig.

Men dette overdrivnings-instinkt overskygger vores evne til at have en sand forståelse af verden, det fjerner vores fokus, fordi vi har travlt med at finde ud af, hvem der skal have skylden, og det gør os dårlige til at finde løsninger eller finde frem til det egentlige problem:

"Hvis vi f.eks. giver en søvrig pilot skylden for et flystyrt, vil det ikke være med til at forhindre kommende styrt." (side 230 i bogen)

Eksemplet kan måske virke lidt pudsigt, men vi er nødt til at fokusere på, hvad årsagen til pilotens træthed var. Hvis vi bare peger på piloten og udnævner ham som skurk, stopper vores hjerne med at tænke på årsager, og det forpurrer vores verdenssyn.

Det samme gælder, når det modsatte sker, og nogen skal have æren. Situationen er som regel mere kompleks, og æren burde i stedet deles ud til mange.

"Hvor mange mennesker i verden har en vis adgang til elektricitet?" (side 244 i bogen).

- A) 20 %
- B) 50 %
- C) 80 %

Svaret på dette faktaspørgsmål er som forventet det mest positive, 80 %. Men hvem kan vi give æren for det? Er det elektriker, staten eller en højere magt? I virkeligheden er der et utal af "usynlige mennesker", der står bag denne herlighed. Tallet viser, at verden er på vej i den rigtige retning, og at vi ikke kan tildele æren til én person, lige som at vi sjældent kan skyde skylden på den enkelte.

Prøv at modstå fristelsen til at bebrejde medierne, de store virksomheder eller lignende. Prøv i stedet at fokusere på hvordan du kan gøre dit for, at verden bliver et bedre sted.

KAPITEL 10 - NØDVENDIGHEDS-INSTINKTET

Vi mennesker har en stor trang til at handle med det samme, hvis vi bliver mødt af det, der virker som overhængende fare. Denne trang kaldes for nødvendigheds-instinkt. Det er blandt andet det instinkt, som mange sælgere spiller på, når de siger, at: "du går glip af chancen, hvis du ikke køber lige nu".

Dette instinkt er selvfølgelig nødvendigt. Det bruges blandt andet gennem vores reflekser, når der sker noget farligt i øjeblikket, og vi skal skynde os væk. Men i forhold til vores verdenssyn, kan det hurtigt blokere for nødvendig analytisk tænkning og overvejelse, og få os til at tage forhastede beslutninger.

Sådan agerer vi ikke, når vi står overfor en risiko, som er flere år ude i fremtiden. Men hvorledes skal vi så kunne vågne op og se, at handling er nødvendig for at undvige faren? Som Al Gore sagde til Rosling inden en TED-konference i 2009, er svaret gennem frygt, for han ønskede, at Rosling skulle bruge sine diagrammer til at vise fremtidens skrækscenarie for CO₂ udslip. Skræk er den måde, hvorpå aktivister forsøger at fortælle os, at faren er langt tættere på, end vi tror.

"Globale klimaeksperter mener, at klodens gennemsnitstemperatur i løbet af de næste 100 år vil ..." (side 253 i bogen)

- A) stige.
- B) forblive den samme.
- C) falde.

Faktaspørgsmålet svarede du sikkert rigtigt på, for temperaturen forudsiges at ville stige. Megen af den viden om klima stammer blandt andet fra Al Gore, og Rosling ser ham som en helt. Alligevel kunne han ikke bruge frygt i sit foredrag. Frygt er gødning til dumme beslutninger:

"Det overdramatiserede verdenssyn i folks hoved skaber en konstant fornemmelse af krise og stress" (side 261 i bogen).

Så når vi møder den bydende nødvendighed i meddelelser, bør vi tænke os om en ekstra gang, endda tøve, for nødvendigheds-instinkt fører gennem dens slør af stress og krise til dårlige beslutninger.

De fem globale risici, vi bør bekymre os om

Alt er ikke rosenrødt i Roslings verden. Han er ganske vist optimist, men han er også klar over, at der er ting i verden, som vi bør adressere for at mindske risici. De følgende fem punkter er globale risici, som Rosling mener har stor risiko for at ske i fremtiden, og som hvis de gør vil forårsage stor lidelse:

- Global pandemi: Den spanske syge dræbte 50 millioner mennesker. En ondsindet influenzavariant er derfor en farlig trussel mod alle, hvis en ny variant skulle komme frem, for det er en luftbåren sygdom, der kan smitte uden nogen form for nærkontakt. Derfor er al form for beskyttelse mod sygdommen imperativ.
- Økonomisk sammenbrud: Følger af finansbobler er altødelæggende for økonomier. I 2008 forudså ingen finanskrisen, og sådan vil det højst sandsynligvis være igen, hvis endnu en krise rammer os. Et enklere system ville måske kunne løse denne uvidenhed.
- Tredje Verdenskrig: Fred er den eneste vej til at kunne udføre alle andre mål. Specielt forbindelser over landegrænser kan styrke freden, da det giver et globalt sikkerhedsnet.

Det er dog svært at holde fred med stolte, voldelige nationer. Vi er dog, uanset hvad, nødt til at prøve.

- *Klimaændringer:* Man kan ikke nægte, at klimaforandringer er en trussel. På bare to årtier har vi næsten udtømt ressourcer så som blyfri benzin, og uden en solidarisk indsats på verdensplan, vil vi aldrig kunne gøre en stor nok forskel. Her bør man kigge på sig selv, siden folk på Niveau 4 står for størstedelen af CO₂-udlippet.
- *Ekstrem fattigdom:* Dette er selvfølgelig ikke en ukendt risiko, nærmere en realitet, fordi alt for mange mennesker uden sundhedsvæsen, mennesker der lever i krig, og mennesker som lever under hungersnød. Vi skal selvfølgelig glæde os over, at vi lever i en tid med stor velstand, men desværre er det stadig ca. 800 millioner mennesker, som lever i fattigdom.

Hvis vi fokuserer vores energi rigtigt og kæmper for en verden uden de ovenstående fem risici, kan vi endelig hæve armene og råbe hurra. Vi skal huske på at lukke alle de små problemer ude, så vi kan holde fokus på de store problemer, som vi sammen kan gøre noget ved:

"Vær mindre stresset over indbildte problemer i en overdramatiseret verden og mere årvågen over for de reelle problemer og deres mulige løsning." (side 267 i bogen)

KAPITEL 11 - FACTFULNESS I PRAKSIS

Efter at have læst dette resume tænker du nok over, hvorledes du kan bruge factfulness i det daglige. Her kommer svaret inddelt i forskellige fokuspunkter:

Uddannelse:

I Sverige undervises skolebørn i vulkaner, på trods af at landet er fri for disse sprækker i jordoverfladen. Men hvorfor undervises de selvsamme børn ikke i faktabaserede redskaber, så som de fire indkomstniveauer, der kan gøre dem i stand til at vurdere situationer og information på en kritisk måde? Fraserne om Factfulness, som du kan finde under Vigtige Læringspunkter i dette resume, ville være mere end rigeligt til at gøre dem i stand til at vurdere, hvornår nogen spiller på deres dramatiske instinkt, og de ville gøre dem langt mere vidende. Derudover udtrykker Rosling:

"Og det vigtigste er, at vi bør lære vores børn ydmyghed og nysgerrighed." (side 275 i bogen)

For ydmygheden kan beskrives som et realistisk syn, bevidsthed om instinkters sløring af fakta og erkendelsen i at sige 'det ved jeg ikke'. Mens nysgerrighed kan beskrives som en åbenhed overfor ny information, aktiv opsøgning af den og tanken om, at fejl vil udløse lysten til at vide mere.

Forretningsliv

Verdensbilledet er forvrænget hos de fleste vestlige ansatte i store multinationale virksomheder på trods af, at global viden er langt mere tilgængelig og betydningsfuld i dag. F.eks. er det i dag normal praksis at udnytte tal i det daglige virke hos en virksomhed:

"Man når folks verdensbillede er vendt på hovedet, kan løsrevne data være lige så vildledende som forkerte eller ingen data." (side 277 i bogen)

Du var måske blandt dem, som troede, at dit verdensbillede var korrekt, inden du forsøgte dig med Roslings faktaspørgsmål. Det er derfor imperativt at erkende i dit arbejdsliv, at verdensmarkedet i fremtiden vil blomstre i Asien og Afrika, ikke i Vesten. Sørg for at løsrive dig

fra de naive forestillinger om f.eks. Afrika, der stammer helt tilbage fra kolonitiden, og forstå, at det er lande som Ghana, Nigeria og Kenya, der er nogle af de bedste investeringsmuligheder i dag.

Journalister, aktivister, politikere

"Journalister, aktivister og politikere er også mennesker. De lyver ikke for os." (side 279 i bogen)

Grunden til deres ellers så storslåede og forfærdelige historier er simpel: de er drevet af et dramatiseret verdenssyn. De bør, som alle os andre, tjekke og opdatere deres verdensbillede og derved udvikle deres faktatænkning. F.eks. ved at sætte en nyhed i en historisk sammenhæng, kan det give et mere korrekt billede af en hændelse.

Når det så er sagt, er det vigtigt at erkende, at journalister, aktivister og politikere ikke skal have skylden for vores eget forvrængede verdensbillede. Nyheder vil altid have en dramatisk og spændingsbaseret effekt, ellers bliver de simpelthen for kedelige. Derfor bør vi alle som forbrugere lære at have et faktabaseret syn, når vi stikker næsen ned i forsidenyheden i den seneste avis.

Din organisation

Rosling har gennem sin tid kun testet ganske få lokale faktaspørgsmål af. Men her kommer et enkelt af slagsen:

"I dag er 20 procent af svenskerne ældre end 65 år. Hvad vil tallet være om ti år?" (side 280 i bogen)

- A) 20 %
- B) 30 %
- C) 40 %

Svaret er, at der ingen ændring kommer til at være. Det er stadig 20%. Desværre vidste kun 10% af svenskerne det. Dette, og en række andre lokale spørgsmål, som Rosling har stillet, viser, at der er et lignende mønster for lokale og globale faktaspørgsmål.

Hvis du derfor ønsker at finde ud af, hvor meget folk i din organisation rent faktisk ved om den, kan du teste det gennem faktaspørgsmål, lige som det er gjort i denne bog med dit verdensbillede. Rosling tror stærk på, at folk ikke stiller sig på tværs, når deres uvidenhed afsløres, men at de i stedet bliver inspireret af den:

"Hvis man tester deres viden med ydmyghed, kan det udløse en lavine af nysgerrighed og ny indsigt." (side 281 i bogen)

AFRUNDING

Lad os afrunde med nogle af Roslings sidste ord:

"Med et faktabaseret verdensbillede kan vi se, at verden ikke er så slem, som man skulle tro; og vi kan se, hvad vi skal gøre for at skabe en bedre verden." (side 282 i bogen)

Det var den 5. februar 2016, hvor Hans Rosling fik den chokerende melding, at han havde uhelbredelig kræft i bugspytkirtlen. Han havde i bedste tilfælde et år tilbage af sit liv.

Alle planer blev snart lagt til side, og det eneste projekt der stod tilbage, var bogen Factfulness. Sammen med sine medforfattere, hans søn og svigerdatter, fik Rosling indsamlet et utal af

statistikker og begyndte at skrive bogen. Cirka et år efter, den 2. februar 2017, fik Rosling det værre og måtte indlægges. De sidste fem dage af hans liv kunne han endelig lægge udkastet fra sig og skrive til sit forlag, at de endelig havde skrevet den bog, som de havde sigtet efter. Den 7. februar 2017 gik han bort.

Dette resume er ikke kun en hyldest til den fantastiske bog som Factfulness er, ikke blot en hyldest til det faktabaserede verdensbillede, som bogen har været med til at skabe, eller en hyldest til den opmuntrende tone og følelse af styrke, som man får ved at læse den. Det er en hyldest til en mand, som inspirerede hele verden på en måde, som få ville tro, var muligt; gennem statistikker. Det er en stor sorg, at Hans Rosling ikke længere er i denne verden. Heldigvis er det fantastisk opløftelse, at hans søn og svigerdatter fører hans arbejde og ånd videre. De afslutter bogen med disse smukke ord:

"Hans' drøm om et faktabaseret verdensbillede lever videre i os – og vi håber, at den nu også lever i dig." (side 287 i bogen)

Anvendelse af bogens pointer

I et ledelsesmæssigt perspektiv er bogen et meget tidsaktuelt bidrag til sikring af en bedre forståelse for den kontekst, hvori lederen hver dag skal træffe beslutninger.

Med en samtid præget af VUCA, stiger uforudsigeligheden, og dermed er kravene til lederes faktabaserede grundlag for beslutninger også større.

Derfor kan bogens pointer anvendes i en række sammenhænge:

- A. Som et personligt bidrag kan bogen benyttes til fremmelse af den enkelte leders bevidsthed gennem inspiration og en forståelsesramme.
- B. Bogens pointer kan bevidst inddrages i forbindelse med udformning og drøftelse af diverse beslutningsoplæg og business cases.
- C. Mange af bogens pointer kan integreres direkte til:
 - a. Paradokstænkning for ledelse, samt hvordan man navigerer i paradokserne.
 - b. Integrativ Thinking, når der skal findes en 3. vej.
 - c. Hvordan man som leder bygger en paradigmebro indenfor paradokstænkningen.

Dermed kan bogen og dens pointer betragtes som en tidsaktuel og grundlæggende byggesten for stigende succes i samspil med andre teorier indenfor strategi, innovation og lederskab.